

AGNIESZKA OSIECKA

Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych, Słupia Wielka
e-mail: a.osiecka@coboru.pl

Możliwości zwiększenia areału uprawy roślin białkowych w świetle aktualnych wyników urzędowych i porejestrowych doświadczeń odmianowych COBORU

Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU) w ramach statutowych zadań realizuje zarówno działania dotyczące rejestracji nowych odmian, jak i porejestrowe doświadczalnictwo odmianowe (PDO), obejmujące testowanie odmian wpisanych do Krajowego rejestru (KR), a także, na szczególnych warunkach, odmian niewpisanych do KR w Polsce, lecz zarejestrowanych w innych krajach Unii Europejskiej i znajdujących się we Wspólnotowym katalogu odmian roślin rolniczych (CCA). Regularne badanie dużych zestawów odmian gatunków roślin bobowatych grubonasiennych i soi w doświadczeniach PDO oraz ich rekomendacja w województwach daje rolnikom możliwość wyboru najwłaściwszej odmiany do uprawy. Każda odmiana po wpisaniu do KR z reguły podlega dalszej ocenie w liczniejszej serii doświadczeń PDO, realizowanych we wszystkich rejonach kraju. Efektem tych doświadczeń są wyniki ogólnopolskie, corocznie publikowane w wydawnictwach i na stronie internetowej COBORU. Ostatecznym efektem potwierdzającym dużą wartość gospodarczą odmiany (WGO) jest umieszczenie jej na liście odmian zalecanych (LZO) do uprawy na obszarze poszczególnych województw. Rekomendacja wskazuje odmiany, które na podstawie doświadczeń zrealizowanych w danym województwie zostały uznane za najlepsze do uprawy w tym regionie.

W przypadku rodzimych roślin bobowatych grubonasiennych upowszechnienia wymaga rekomendacja odmian, z racji specyfiki tej grupy roślin. Upowszechnienie rekomendacji jest możliwe dzięki zakładaniu licznych doświadczeń PDO. W przypadku soi, gatunku mało jeszcze znanego w naszym kraju, choć zyskującym na znaczeniu, ważne jest nie tylko testowanie odmian, ale także sprawdzenie przydatności rejonów Polski do uprawy tego gatunku.

Koncepcja, zwana *Inicjatywą Białkową COBORU*, której realizację zainicjowano w 2017 roku koncentruje się na realizacji innowacyjnych rozwiązań metodycznych i rozszerzeniu zakresu doświadczalnictwa odmianowego w tej grupie roślin. U jej podstaw leży potrzeba

zwiększenia powierzchni uprawy roślin bobowatych grubonasiennych (bobiku, grochu siewnego, łubinu wąskolistnego, łubinu żółtego) i soi dla poprawy bilansu paszowego w kraju, a w rezultacie zmniejszenie uzależnienia kraju od śruty sojowej GM.

Celem *Inicjatywy Białkowej COBORU* jest realizacja dużej liczby doświadczeń odmianowych na terenie całego kraju z jak największymi zestawami odmian gatunków roślin bobowatych grubonasiennych i soi. Istotą badań jest regularna weryfikacja przydatności różnych rejonów kraju do uprawy roślin bobowatych grubonasiennych, a w przypadku soi sprawdzenie możliwości uprawy tego gatunku, który do niedawna nie miał żadnego znaczenia gospodarczego i był dla polskiego rolnika nieznaną. Z racji wzrostu zainteresowania możliwością uprawy soi w Polsce i rozwijającym się rynkiem nasiennym tego gatunku istotne jest określenie wartości gospodarczej i przydatności do uprawy odmian, których nasiona są dostępne w obrocie nasiennym. Większość odmian, których nasiona są oferowane do sprzedaży nie jest wpisana do Krajowego rejestru i nieznaną jest ich przydatność do uprawy na terenie Polski. W przypadku soi, przejściowo, możliwe jest badanie odmian z CCA w doświadczeniach PDO, z pominięciem etapu tzw. badań rozpoznawczych. Testowanie odmian soi koncentruje się, między innymi, na określeniu ich terminu dojrzewania w różnych rejonach kraju i w różnych warunkach pogodowych.

Lata 2017 i 2018 skrajnie różniły się ze względu na przebieg pogody w trakcie wegetacji. W roku 2017 w całym okresie wegetacyjnym notowano dostatek, a nawet nadmiar opadów. Przebieg pogody miał wpływ zarówno na fazę wegetatywną, jak i generatywną roślin. Optimum opadowe pozwalało na zachowanie dobrego stanu roślin w czasie wzrostu i prawidłowego ich rozwoju. Sporadycznie jednak, przy dużym nadmiarze wody i dodatkowo niewłaściwym rozkładzie opadów, stan niektórych doświadczeń był słaby. Pogoda była sprzyjająca, zarówno w krytycznej fazie kwitnienia roślin bobowatych grubonasiennych i soi, jak i w czasie wiązania strąków na roślinach. Obserwowano natomiast wydłużenie i opóźnienie dojrzewania w zależności od lokalizacji doświadczenia, co było szczególnie wyraziste w przypadku doświadczeń z soją.

Przebieg pogody w roku 2018 był zupełnie odmienny. Generalnie w całym okresie wegetacyjnym notowano niedobór opadów. Rośliny mogły korzystać jedynie z opadów lokalnych. Dodatkowo w sezonie wegetacyjnym notowano średnio wyższe niż w wieloleciu temperatury powietrza, a w okresie letnim długie okresy upałów i intensywnego nasłonecznienia. Warunki te miały wyraźny wpływ na gorsze plonowanie tradycyjnych gatunków bobowatych grubonasiennych, zwłaszcza łubinów. Średnie plony wszystkich gatunków (bobiku, grochu siewnego, łubinu wąskolistnego i żółtego) były wyraźnie mniejsze niż w roku 2017. Jedynym gatunkiem, w którym nie odnotowano negatywnej reakcji na takie warunki była soja. W trakcie wegetacji widoczne były jej walory jako rośliny ciepłolubnej.

Uzyskane wyniki dla lokalizacji i dla odmian prezentowane w formie graficznej i tabelarycznej są odzwierciedleniem zmienności obu sezonów wegetacyjnych. Wstępne wnioski pokazują, że w celu utworzenia i upowszechnienia ogólnopolskiego systemu doświadczalnictwa i rekomendacji odmian roślin bobowatych grubonasiennych i soi, należy kontynuować w ramach sieci doświadczalnej COBORU przez co najmniej 3–4 lata program innowacyjnych modyfikacji badań odmianowych w tej grupie roślin.